

Hand. 23:1, Rom. 9:1, 1 Cor. 8:7, Hebr 13:18

Broeders en zusters, jong en oud,

Ik heb zojuist vier losse verzen uit de bijbel gehaald. En misschien hebt u zich wel afgevraagd wat deze verzen met elkaar te maken hebben. En dat kan ik me voorstellen. Maar misschien is het u, als oplettende meelezer, opgevallen dat er een overeenkomst is tussen de vier bijbelgedeelten. Alle vier gedeelten spreken namelijk over het geweten. In Hand. 23:1 zegt Paulus voor de Hoge Raad dat hij een volkomen zuiver geweten heeft. In Rom. 9:1 zegt hij dat zijn geweten iets betuigt, mede door de Heilige Geest. De schrijver van de Hebrëënbrief roept de lezers op te bidden om een goed geweten. De 1^e Cor. Brief heeft het bij de behandeling van het al dan niet eten van offervlees over zwakke gelovigen die in hun geweten nog niet los zijn van de afgoden.

Ik heb een tijdje terug gepreekt over 'geloven en zeker weten' en een keer over 'geloven en ons gevoel'. Deze preek zou je 'geloven en ons geweten' kunnen noemen.

Wat is eigenlijk ons geweten? In een enquête onder kinderen tussen de vijf en negen jaar werd deze vraag gesteld. Een meisje van zes antwoordde: *een plek van binnen die heel warm wordt als je iets doet wat niet mag*. Een jongetje van zes dacht dat het zoiets was als *een akelig gevoel als je een klein hondje schopt*. Een negenjarige jongen zag het geweten als een *stem binnen in je die 'nee' zegt als je je kleine broertje wil slaan*.

Ook volwassenen vinden het moeilijk een definitie van het geweten te geven. Persoonlijk denk ik dat het geweten zoiets is als een schuldgevoel dat ontstaat zodra we onze eigen innerlijke gedragscode schenden. Ieder mens heeft voor zichzelf een bepaalde gedragscode ontwikkeld. Wat vind ik goed, wat vind ik slecht. Wat mag ik wel doen, wat niet. En zodra een mens zijn eigen gedragscode schendt, dan is daar dat innerlijke stemmetje 'je moet je schamen!' Ons geweten wordt vooral gevormd in onze kinderjaren. In welk gezin groeien we op? Welk beeld van God krijgen we mee? Worden we bevestigd in de goede dingen waardoor we een positief zelfbeeld ontwikkelen, of worden we overmatig bekritiseerd in alles wat fout gaat, waardoor we negatief zelfbeeld ontwikkelen en ons als gevolg daarvan gauw schuldig voelen.

Nu zijn wij mensen door God geschapen, zowel lichamelijk als geestelijk. Dus ook ons geweten is door God geschapen. Maar toch wil het feit dat ons geweten door God is geschapen niet zeggen dat schuldgevoelens die ontstaan altijd van God afkomstig zijn. Zo ken ik een man, die op latere leeftijd ontdekte dat hij een erfelijke hartkwaal heeft. Inmiddels heeft hij al lang kinderen en kleinkinderen en nu voelt hij zich schuldig dat hij deze erfelijke kwaal misschien heeft doorgegeven aan zijn nageslacht. Heel begrijpelijk dat je je daar schuldig over voelt. Maar je kunt er niets aan doen. Je wist niet dat je die kwaal had op het moment dat je kinderen kreeg. Het zal duidelijk zijn dat God niet de hand heeft in dit soort schuldgevoelens. Hij weet dat je als diepbedroefde ouder niet opzettelijk een erfelijke ziekte doorgeeft aan je kinderen. Onze Barmhartige Schepper zal deze vader echt niet de schuld geven van iets wat hij niet kon vermoeden of voorkomen. Deze schuldgevoelens – hoe begrijpelijk ook – komen niet bij God vandaan maar ze ontstaan omdat deze man zichzelf de schuld geeft.

Hoewel ik niet graag overal de satan achter wil zien, geloof ik wel dat de satan ons aanklaagt in ons geweten, en ons zodoende een onterecht schuldgevoel aanpraat, zodat daardoor ons beeld van God als liefhebbende Vader wordt vertroebeld.

Ik las onlangs over een jongeman, die bijzonder gevoelig was voor de stem van zijn geweten. Hij wilde niets liever dan God dienen en beschouwde iedere indruk, ieder gevoel dat hij had als van de Heer. Daardoor voelde hij wroeging bij de minste of geringste onvolmaaktheid. Hij leefde 'naar de wet', maar niet naar de wet van God, die is lang zo streng niet, maar naar de wet van zijn persoonlijke normen. Als hij een glasscherf op het trottoir zag liggen, zonder dat hij hem verwijderde, voelde hij zich schuldig, omdat misschien een klein kind zich zou kunnen bezeeren. Het werd een obsessie die zich uitbreidde over alle terreinen van zijn leven, zodat hij zich schuldig ging voelen over alle dingen die hem plezier beleefde of die hem een prettig gevoel gaven. En zijn onvermogen om zijn seksuele fantasieën te onderdrukken, maakten het allemaal alleen maar erger.

Ondanks de pogingen van deze jongeman om volmaakt te leven, werd zijn lijst met wandaden alleen maar groter. Hij slaagde er maar niet in een veeleisende God tevreden te stellen. Uiteindelijk raakte deze jongen zijn geloof kwijt. Hij zal zichzelf

hebben willen beschermen tegen die God die hem van zoveel onvermijdelijke zonden heeft beschuldigd.

De vraag is natuurlijk of het beeld van God van deze jongen overeenkomt met het werkelijke beeld van God. Of heeft Gods tegenstander dat beeld aangetast, zodat er een karikatuur onstond van een strenge, veeleisende God, die je opzadelt met een pakket regels waar je onmogelijk aan kunt voldoen.

Wat ik probeer duidelijk te maken is dat onze schuldgevoelens dus niet altijd van God afkomstig zijn. Maar... er is ook een keerzijde van de medaille. Het is ook niet zo dat de afwezigheid van schuldgevoelens betekent dat je altijd onschuldig bent in Gods ogen? Om maar met een extreem voorbeeld te beginnen. Er zijn geen aanwijzingen dat Hitler ooit last heeft gehad van zijn geweten, ondanks al het leed dat hij de mensen heeft aangedaan. Hij heeft willens en wetens honderdduizenden onschuldige joodse kinderen omgebracht. Ook Stalin heeft tijdens zijn dictatorschap tussen de twintig en dertig miljoen mensen laten ombrengen. Nooit heeft hij iets van spijt en berouw laten merken. Dit zijn nogal extreme voorbeelden. Misschien moeten we het wat dichterbij huis zoeken. Uit een onderzoek in Amerika blijkt dat 66% van de middelbare scholieren er geen schuldgevoel over krijgt als ze na een avondje stappen seksuele gemeenschap hebben met degene met wie ze op stap zijn geweest. Als deze jongeren 20 jaar eerder hadden geleefd, zouden de meesten van hen daar schuld- en spijtgevoelens aan overgehouden hebben. Nu wordt hen een vals gevoel van zorgeloosheid bezorgd doordat hun gedrag door de maatschappij wordt aanvaard. Ik noemde net al het gezin waar je opgroeit als vormend voor je geweten, maar hier uit blijkt dat ons schuldgevoel gedeeltelijk een product is van de zedelijke opvattingen die in de maatschappij leven op dit moment, terwijl Gods normen en geboden eeuwig zijn, voor alle tijden, daar mag niet aan gesleuteld worden.

Ons geweten is blijkbaar niet volmaakt. Soms veroordeelt het onterecht menselijke zwakheden die niet vermeden kunnen worden. Soms zwijgt het in alle talen bij wat in Gods ogen verdorven en fout is. Moeten we ons geweten dan maar negeren?

Dat lijkt me geen goede optie. We hebben net al enkele teksten uit de bijbel gelezen die over ons geweten handelen. Het lijkt me niet onbelangrijk dat de bijbel oproept om te bidden om een zuiver geweten. En vooral Rom. 9:1 is in dit verband belangrijk.

Paulus zegt dat zijn geweten iets betuigt *mede door de Heilige Geest*. Blijkbaar maakt de Heilige Geest gebruik van ons geweten. Hoewel we net hebben gehoord dat het stemmetje van ons geweten beïnvloed kan worden door onze eigen gedachten of zelfs door Gods tegenstander, moeten we nooit ons geweten negeren, omdat de Heilige Geest door het geweten tot ons wil spreken. En we mogen de leiding van de Heilige Geest niet negeren. Het is dus niet mijn bedoeling het belang van het geweten af te zwakken. Maar om te ontdekken of onze schuldgevoelens terecht zijn, is het nodig om niet alleen op ons gevoel af te gaan, maar ook op ons verstand. Met je verstand kun je jezelf afvragen of de schuldgevoelens terecht zijn. Is het redelijk dat ik mijzelf ergens de schuld van geef? Zal God mij hier ook de schuld van geven? Wat zegt de bijbel? En als de bijbel er niet direct over spreekt, zijn er dan principes af te leiden uit de bijbel, die duidelijkheid geven? Op deze manier kunnen we onze schuldgevoelens toetsen of ze terecht zijn of niet.

Wat niet onbelangrijk is, is ook dat we onze bedoelingen toetsen. Naar mijn overtuiging is er een groot verschil tussen een moedwillige overtreding en een overtreding uit onwetendheid.

Stel u voor dat u een zoontje hebt van drie jaar. En u zegt tegen dat jochie: *doe de deur even dicht*. Maar het jochie is nog klein en begrijpt het niet goed. In plaats van de deur dicht te doen zet hij de deur wagenwijd open. Hij deed dus niet wat u vroeg, hij deed het tegenovergestelde. Als u nu dit jongetje bestraft vanwege zijn ongehoorzaamheid, dan bent u naar mijn mening geen goede vader of moeder. Hij probeerde te doen wat gevraagd werd, maar begreep het niet goed. Als goede vader beoordeel je het kind op zijn bedoeling. Ik geloof dat de Here God op dezelfde manier met ons omgaat. Ik weet zeker dat we wel vaker het tegenovergestelde doen van Gods wil. In ons menselijk gebrekkig begrip schieten we ongetwijfeld te kort. Maar het maakt voor God een wezenlijk verschil of we moedwillig zijn wil overtreden, of dat we het in onwetendheid doen.

Als ons dat ergens duidelijk wordt dan is dat wel tijdens de kruisiging van de Here Jezus. De Here Jezus moest een onnoemelijk lijden ondergaan. De pijnen die Hij leed zijn niet voor te stellen. De enige manier waarop een gekruisigde kon uitademen, was zich op zijn met spijkers doorboorde voeten omhoog te duwen. Dat verklaart ook waarom het breken van de benen onvermijdelijk de dood ten gevolge

had. Ondanks deze afschuwelijke pijn en marteling die Jezus moest doorstaan, keek Hij naar de beulen en zei: *Vader vergeef het hun....want ze weten niet wat ze doen!*

Zelfs deze lafhartigste misdaad uit de geschiedenis van de mensheid werd de beulen niet toegerekend, omdat ze niet willens en wetens God tartten, maar eenvoudigweg een militair bevel opvolgden.

Even kort samenvatten:

Schuldgevoelens zijn belangrijk en daarom moeten we ze niet negeren. Maar voor we ze aanvaarden als een afkeuring van God moeten we ze onderzoeken door ons verstand en kijken naar onze motieven. Als er sprake is van schuld in Gods ogen, dan zal ons handelen werkelijk in strijd zijn met Gods bedoelingen vanuit verkeerde motieven. Als dat het geval is, dan zijn de schuldgevoelens terecht. Is er niet in strijd met de bijbel gehandeld, of hebben we in onze onschuld gehandeld, dan is ons schuldgevoel onterecht.

We hebben net ook al gezegd dat de invloed van ouders, grootouders en de leefwereld van grote invloed is op de ontwikkeling van het geweten. Als wij willen dat onze kinderen een gezond geweten ontwikkelen dan hebben we daar dus met elkaar invloed op. Het schijnt dat vooral de eerste levensjaren van een kind bepalend zijn voor de manier waarop het God ziet, maar ook voor de manier waarop het de wereld ziet, en niet onbelangrijk, voor de manier waarop het zichzelf ziet. Het zogenaamd vrij laten van je kind zodat het zelf kan bepalen of het gaat geloven of niet, en ook zelf mag bepalen wat goed en slecht is, heeft meer met gemakzucht dan met liefde te maken. Als het waar is dat de bijbel Gods openbaring aan ons is en als het waar is wat de bijbel zegt, dat wie in Jezus gelooft eeuwig leven heeft en dat degene die weigert te geloven het leven niet zal zien, dan moet het je als ouder er toch alles aan gelegen zijn, dat je kind gaat geloven en ook als een gelovige gaat leven. En zodoende mag leren leven vanuit een zuiver geweten. Ik wil graag een aantal dingen noemen die u kunt gebruiken om uw kind op weg te helpen.

Het eerste is liefhebben. Als we graag zien dat onze kinderen God gaan lief hebben als hun Vader, dan is het zeer wezenlijk dat het die liefde ook proeft in de liefde van hun aardse vader en moeder. Kenmerk van Gods liefde is dat deze onvoorwaardelijk is. God heeft ons aanvaard met al onze zwakten. God bewijst zijn liefde voor ons

doordat Christus voor ons gestorven is *toen wij nog zondaars waren* (Rom.5:8). Die onvoorwaardelijke liefde van God voor ons, mogen wij ook aan onze kinderen doorgeven. Dat wil niet zeggen dat we altijd hun gedrag goedkeuren, maar dat het kind ervaart, ook als het dingen doet die fout zijn, dat het geliefd zijn blijft. Wij kunnen Gods liefde voor ons niet verspelen. Een kind kan als het goed is, ook de liefde van zijn ouders niet verspelen.

Behalve het liefhebben van God mag het kind ook leren zijn naaste lief te hebben. Het omgaan met andere kinderen is vormend voor het karakter. Zo leert het kind rekening te houden met de wensen van anderen. Het leert te delen met anderen en het gaat beseffen dat het niet altijd de zin kan krijgen. Ook leert het om te gaan met conflicten. Het is onvermijdelijk voor een kind dat het met conflicten te maken krijgt. Als ouders mogen we hen leren hoe deze op te lossen. Een kind mag leren wat het is om te vergeven. Als ouders mogen we onze kinderen voorgaan in het onderhouden van goede relaties met onze medemensen.

Het derde is Gods wil doen. Als ouders hebben we niet alleen de verantwoordelijkheid om onze kinderen uit de bijbel te vertellen, maar ook uit de bijbel te leven! Onze kinderen verlangen niet van ons dat we perfect zijn, maar wel dat we echt zijn. Dat we oprecht er naar verlangen naar Gods wil te leven. Daarom zal ons bijbelgebruik en ons gebed, kortom ons leven met God, vormend zijn voor onze kinderen.

Is daarmee gezegd dat onze kinderen vanzelf gaan geloven. Nee, absoluut. Het christelijk geloof wordt niet automatisch door de volgende generatie geërfd. Ook in de bijbel zien we soms dat zeer gelovige ouders kinderen hebben die andere wegen gaan. Denk maar aan Samuel. Hij heeft zoveel narigheid gezien in het huis van Eli met zijn zonen Hofni en Pinehas. Maar toch staat er ook van Samuels zonen dat zij niet wandelden in de wegen van hun vader. Zij waren op winstbejag uit, bogen het recht en namen geschenken aan (1 Sam.8:1-3). Onze kinderen zullen het zelf eigen moeten maken en daarom zullen we ze wel de weg moeten wijzen die ze moeten gaan.

Wat is het daarom belangrijk dat we bidden voor onze kinderen. Maar ook dat we dat voor elkaar doen. Dat we bidden voor ouders die worstelen met kinderen die andere wegen gaan dan zij gewild hadden. Laten we als gemeente elkaar daar in steunen

en helpen. Het is geweldig als je kinderen geloven. Maar het blijft genade. Iedere eerlijke ouder kan wel fouten aanwijzen in de opvoeding die hij of zij heeft gegeven.

En toch wil God ons als gebrekkige ouders inschakelen bij de geestelijke vorming van onze kinderen. Maar dat niet alleen, ook bij de geestelijke vorming van elkaar. We hebben net al gezegd dat niet alleen onze opvoeding, maar ook onze leefwereld van invloed is op de vorming van het geweten. Wij mogen als gemeenteleden meewerken aan de geestelijke vorming van elkaar. Zodat ook daar waar scheefgroei is geweest in onze jonge jaren, er nog correctie mogelijk is als we volwassen zijn geworden. Onze geestelijke vorming gaat een leven lang door. En dat geldt ook voor de vorming van ons geweten. Daarvoor zijn we aan elkaar gegeven.

En daarom is het van belang dat we die tekst waar we mee begonnen, Hebr. 13:18, ook op elkaar toepassen.

Er staat: bidt voor ons. Maar misschien mogen we ook zeggen:

Bidt voor elkaar, want wij vertrouwen, dat wij een goed geweten hebben, daar wij in alle opzichten de rechte weg willen gaan.

Amen.

Juli 2011

G.P. Hartkamp

Wapenveld